

### บทที่ 3

#### วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาเรื่องการเรียนรู้พฤติกรรมทางสังคมของวัยรุ่นในเขตเมืองเป็นการศึกษาเฉพาะกรณีนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายโรงเรียนวัดโนนทัยพายัพ อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ ที่อาศัยอยู่ในเขตเมืองเกี่ยวกับการเรียนรู้พฤติกรรมคบเพื่อน การบริโภค และการนันทนาการของวัยรุ่นโดยผู้วิจัยได้สังเกต สทนา และสัมภาษณ์กับกลุ่มเป้าหมายอย่างต่อเนื่องเพื่อให้ได้ข้อมูลที่ถูกต้องและครบตามประเด็นที่ต้องการศึกษาวิจัย ในการดำเนินการวิจัย ผู้วิจัยได้ดำเนินการเป็นขั้นตอนดังรายละเอียดต่อไปนี้

1. การศึกษาข้อมูลจากเอกสารและบุคคล
2. การศึกษาข้อมูลในภาคสนาม
3. วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล
4. เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูล
5. การวิเคราะห์ข้อมูล
6. ระยะเวลาในการศึกษาวิจัย

#### 1. การศึกษาข้อมูลจากเอกสารและบุคคล

การศึกษาข้อมูลจากเอกสารในเบื้องต้นของการศึกษาเรื่อง การเรียนรู้พฤติกรรมทางสังคมของวัยรุ่นในเขตเมืองในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสารต่าง ๆ โดยอ่านและค้นคว้าจากตำราเรียน เอกสารทางวิชาการ บทความต่าง ๆ ตลอดจนรายงานการวิจัยที่เกี่ยวข้องพยายามทำความเข้าใจภาพรวมของการศึกษานอกระบบ เพื่อเป็นข้อมูลประกอบในการตัดสินใจที่จะเลือกหัวข้อการวิจัย ในที่สุดได้ตัดสินใจเลือก การเรียนรู้พฤติกรรมทางสังคมของวัยรุ่นในเขตเมือง ในขั้นต่อมาผู้วิจัยจึงได้พยายามค้นคว้าและทำความเข้าใจแนวคิด ทฤษฎีทั้งในแนวกว้าง และแนวคิดที่สามารถอธิบายปรากฏการณ์ และวิเคราะห์ประเด็นที่สนใจโดยผู้วิจัยได้ศึกษาจากเอกสารที่เกี่ยวข้องกับการวิจัยเชิงคุณภาพ เอกสารทางวิชาการที่เกี่ยวกับแนวคิดทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อเป็นแนวทางในการ

กำหนดกรอบแนวคิดและประเด็นในการวิจัย ได้แก่ แนวคิดเรื่องการเรียนรู้ แรงจูงใจและความต้องการของมนุษย์ การขัดเกลาทางสังคม กลุ่มและการรวมกลุ่ม รวมทั้งรายงานการวิจัย และเอกสารสิ่งพิมพ์ต่าง ๆ เพื่อเป็นแนวทางในการวิจัย

เมื่อผู้วิจัยได้ศึกษาค้นคว้าจากตำราและเอกสารต่าง ๆ มาแล้วเพื่อความกระจ่างชัดและความมั่นใจในข้อมูล ผู้วิจัยได้นำข้อมูลที่ได้ศึกษามาแล้ว ปรีกษาและขอคำชี้แนะจากอาจารย์ที่ปรึกษา ในส่วนที่ไม่ชัดเจน นอกจากนี้ผู้วิจัยได้แสวงหาความรู้จากบุคคลภายนอก เช่น เพื่อนในที่ทำงาน ผู้ปกครองของนักเรียนเกี่ยวกับ การเรียนรู้พฤติกรรมทางสังคมของวัยรุ่นในเขตเมืองเพื่อนำไปพิจารณากำหนดแนวทางในการศึกษา

## 2. การศึกษาข้อมูลในภาคสนาม

การศึกษาเรื่องการเรียนรู้พฤติกรรมทางสังคมของวัยรุ่นในเขตเมือง ผู้วิจัยเลือกสถานที่ศึกษา คือ โรงเรียนวัดโนนทัยพายัพ อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ โดยได้กำหนดกลุ่มเป้าหมายไว้ดังนี้

2.1 กลุ่มเป้าหมายหลัก ได้แก่ นักเรียนวัยรุ่นชายหญิงที่กำลังศึกษาอยู่ในชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายโรงเรียนวัดโนนทัยพายัพ อายุ 15-18 ปี ที่พักอาศัยอยู่ในเมือง โดยคัดเลือกให้กระจายไปทุกแผนการเรียน ได้แก่ แผนการเรียนวิทย์-คณิต แผนการเรียนศิลป์-คณิต แผนการเรียนศิลป์-เยอรมัน แผนการเรียนศิลป์-ฝรั่งเศส แผนการเรียนพาณิชยกรรม และแผนการเรียนเกษตรกรรม แผนการเรียนละ 2 คน รวม 12 คน พิจารณาจากพฤติกรรมที่แตกต่างกันทั้งพฤติกรรมที่พึงประสงค์ เช่น นักเรียนที่มีความประพฤติดี เรียนดี สนใจการเรียนรู้ มีทักษะการเป็นผู้นำ มีความสามารถพิเศษ เช่น นักกีฬา เล่นดนตรี และพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ เช่น มีความประพฤติเกเร ก้าวร้าว ชอบฝ่าฝืนกฎระเบียบของโรงเรียน หนีเรียน ชอบเที่ยวกลางคืนตามสถานบริการต่าง ๆ

2.2 กลุ่มสนทนา เพื่อจัดสนทนากลุ่มย่อย จำนวน 24 คน เลือกจากนักเรียนชายหญิงที่อาศัยอยู่ในเขตเมืองเรียนอยู่ในชั้นเดียวกันกับกลุ่มเป้าหมาย แบ่งออกเป็น 4 กลุ่ม ๆ ละ 6 คน แยกตามกลุ่มเพศชายหญิงเพื่อความสะดวกในการให้ข้อมูล จัดแบ่งออกเป็นกลุ่มที่มีพฤติกรรมที่พึงประสงค์และไม่พึงประสงค์ เพื่อให้มีประสบการณ์ที่ใกล้เคียงกัน

2.3 กลุ่มผู้ให้ข้อมูลประกอบ ได้แก่ ผู้ปกครอง กลุ่มเพื่อน อาจารย์ที่ปรึกษา อาจารย์ผู้สอน อาจารย์ฝ่ายแนะแนว อาจารย์ฝ่ายปกครอง และบุคคลที่เกี่ยวข้อง เพื่อนำข้อมูลมาประกอบข้อมูลของกลุ่มเป้าหมายให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น

การเลือกกลุ่มเป้าหมายหลักและกลุ่มสนทนา พิจารณาคัดเลือกจากการศึกษาเพิ่มเติมเป็นประวัตินักเรียนของฝ่ายปกครองเพื่อให้ทราบประวัติของนักเรียนที่มีปัญหาด้านความประพฤติ ระเบียบผลการเรียนของฝ่ายวิชาการเพื่อพิจารณาผลการเรียน ระเบียบสะสมของฝ่ายแนะแนวเพื่อศึกษาปัญหาส่วนตัวของนักเรียนที่เคยไปขอคำปรึกษา สอบถามจากอาจารย์ที่ปรึกษาและอาจารย์ผู้สอนเกี่ยวกับพฤติกรรมของนักเรียน และสอบถามข้อมูลจากเพื่อนนักเรียนรวมทั้งข้อมูลที่ได้จากการศึกษาสังเกตของผู้วิจัย โดยชี้แจงให้ฝ่ายต่าง ๆ ทราบว่าผู้วิจัยเป็นนักศึกษาระดับปริญญาโท คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ กำลังทำวิทยานิพนธ์เรื่องการเรียนรู้พฤติกรรมทางสังคมของวัยรุ่นในเขตเมืองจำเป็นต้องใช้ข้อมูลเพื่อการศึกษา จึงขอความอนุเคราะห์ช่วยเหลือจากฝ่ายต่าง ๆ แจ้งให้บุคคลที่เกี่ยวข้องทราบถึงวัตถุประสงค์ของการวิจัยและผลที่คาดว่าจะได้รับว่าจะไม่มีผลกระทบต่อหน่วยงานหรือบุคคลใดบุคคลหนึ่งโดยเฉพาะ ผลการวิจัยเป็นข้อมูลทางวิชาการที่จะเป็นประโยชน์ต่อการดำเนินงานของหน่วยงาน องค์กร และบุคคลที่เกี่ยวข้องกับวัยรุ่น เพื่อใช้เป็นแนวทางในการจัดกิจกรรมที่เหมาะสมแก่วัยรุ่นต่อไป การติดต่อประสานงานเบื้องต้นปรากฏว่าได้รับความร่วมมือจากทุกฝ่ายด้วยดี ทำให้ผู้วิจัยได้รับความสะดวกในการคัดเลือกกลุ่มเป้าหมายได้ตรงตามขอบเขตของการวิจัยทั้งขอบเขตด้านประชากร และขอบเขตด้านเนื้อหา

### 3. วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ การเก็บข้อมูลได้ใช้วิธีการที่หลากหลาย ผู้วิจัยใช้เวลาในการเก็บข้อมูลระหว่างเดือนมกราคม ถึงเดือนธันวาคม 2540 โดยได้ดำเนินการเก็บข้อมูลดังนี้

3.1 การสร้างความคุ้นเคย เมื่อทราบกลุ่มเป้าหมายชัดเจนแล้ว ผู้วิจัยได้เริ่มทำความคุ้นเคยใกล้ชิดตั้งแต่ปลายเดือนมกราคม 2540 ซึ่งเป็นช่วงที่นักเรียนเตรียมตัวสอบปลายภาคและจะปิดภาคฤดูร้อน โดยการทักทายปราศรัยและให้ความเป็นกันเองกับทุกคน พยายามหาโอกาสให้กลุ่มเป้าหมายช่วยเหลือกิจกรรมต่าง ๆ จากนั้นได้แจ้งให้แต่ละคนทราบว่าผู้วิจัยเป็นนักศึกษาระดับปริญญาโท คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ กำลังทำวิทยานิพนธ์เกี่ยวกับพฤติกรรมวัยรุ่น จำเป็นต้องขอความร่วมมือจากนักเรียนให้ข้อมูลส่วนตัว และแสดงความคิดเห็นตามความเป็นจริง ข้อมูลดังกล่าว

ถือเป็นความลับ และจะไม่เปิดเผยชื่อจริงของผู้ให้ข้อมูล ดังนั้นจึงไม่มีผลกระทบทำให้ผู้ให้ข้อมูลเสื่อมเสียชื่อเสียงหรือได้รับความเสียหายแต่อย่างใด เมื่อกลุ่มเป้าหมายเข้าใจจึงยินดีให้ความร่วมมือทุกคน

3.2 การสังเกตพฤติกรรม ผู้วิจัยได้สังเกตพฤติกรรมแบบไม่มีส่วนร่วมของกลุ่มเป้าหมายในกิจกรรมทั่วไปในโรงเรียน เช่น การเข้าแถวเคารพธงชาติ การรับประทานอาหารเช้า การเข้าห้องประชุม การคบเพื่อน การเล่นกีฬา การพักผ่อนยามว่าง ความสัมพันธ์กับครูอาจารย์และเพื่อน การมีปฏิสัมพันธ์กับสมาชิกในครอบครัว ขณะที่ผู้วิจัยไปเยี่ยมบ้าน และการเข้าร่วมกิจกรรมอื่น ๆ ตามความเหมาะสม เน้นการสังเกตพฤติกรรมของกลุ่มเป้าหมายแต่ละคนในประเด็นต่าง ๆ ที่ต้องการศึกษาเพื่อนำข้อมูลมาวิเคราะห์และตรวจสอบกับข้อมูลที่ได้จากวิธีการอื่น ๆ

### 3.3 การสัมภาษณ์ ผู้วิจัยใช้วิธีการสัมภาษณ์ดังนี้

3.3.1 การสัมภาษณ์แบบเป็นทางการ ผู้วิจัยได้จัดเตรียมแบบคำถามเพื่อการสัมภาษณ์เพื่อนำไปสัมภาษณ์กลุ่มเป้าหมายเกี่ยวกับประวัติส่วนตัว สภาพที่อยู่อาศัย ภูมิหลังของครอบครัว วิธีการอบรมเลี้ยงดู ฐานะทางเศรษฐกิจ ครอบครัว การศึกษาเล่าเรียน บุคลิกภาพส่วนตัว การเรียนรู้พฤติกรรมทางสังคมในประเด็นการคบเพื่อน ได้แก่ เพื่อนเพศเดียวกัน เพื่อนต่างเพศ คนรัก เพื่อนแบบหมู่คณะ การบริโภค เช่น ค่านิยมในการรับประทานอาหารเช้า การแต่งกาย การใช้สินค้าและบริการ การนันทนาการ ได้แก่ การกีฬา การดนตรี การเที่ยวเตร่ตามศูนย์การค้า โรงภาพยนตร์ และสถานบริการต่าง ๆ เช่น ผับ บาร์ คาราโอเกะ เป็นต้น นอกจากนี้ได้นำประเด็นคำถามดังกล่าวไปสัมภาษณ์บุคคลที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ อาจารย์ฝ่ายปกครอง ฝ่ายแนะแนว อาจารย์ที่ปรึกษา ผู้ปกครอง และเพื่อนที่ผู้ให้ข้อมูลกล่าวหาติดพันไปถึง เพื่อตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูล ในการสัมภาษณ์ ผู้ปกครองจะใช้วิธีการสัมภาษณ์แบบเป็นทางการตามแบบสัมภาษณ์ที่กำหนดไว้ เพื่อให้ทราบถึงพฤติกรรมวัยรุ่นและความคิดเห็นของผู้ปกครอง ในการสัมภาษณ์นี้ถ้าผู้วิจัยดำเนินการยังไม่แล้วเสร็จเพราะมีเวลาไม่พอหรือผู้ให้สัมภาษณ์มีอาการเบื่อหน่ายก็จะหยุดสัมภาษณ์แล้วนัดสัมภาษณ์ใหม่ตามโอกาสที่เหมาะสมจนได้ข้อมูลครบถ้วนตามที่ต้องการ

3.3.2 การสัมภาษณ์แบบไม่เป็นทางการ ผู้วิจัยจะใช้คำถามปลายเปิด สนทนากับกลุ่มเป้าหมายในบรรยากาศที่เป็นกันเองตามโอกาสที่เหมาะสมเช่น ขณะที่กลุ่มเป้าหมายรับประทานอาหารว่าง หรือพักผ่อนบริเวณผ้าหินอ่อนเพื่อให้กลุ่มเป้าหมายแสดงทัศนะเกี่ยวกับพฤติกรรมการคบเพื่อน การบริโภค และการนันทนาการอย่างอิสระ

3.3.3 การสัมภาษณ์แบบเจาะลึก เป็นการสัมภาษณ์กลุ่มเป้าหมายรายบุคคล เริ่มตั้งแต่เดือนมีนาคม 2540 ดำเนินการในโรงเรียนเวลาที่ใช้จะเป็นเวลาว่างจากการเรียนตามปกติ ผู้วิจัยเลือกสถานที่ที่เหมาะสมมีบรรยากาศเป็นกันเอง คนไม่พลุกพล่าน เช่น บริเวณมุมห้องสมุดโรงเรียนผ้าหินอ่อนได้ร่มไม้ จากนั้นนัดสัมภาษณ์แบบเป็นทางการที่บ้านของนักเรียนโดยให้นักเรียนเป็นผู้นัดวันเวลา ซึ่งจะนัดเวลาเย็นและในวันหยุด การบันทึกข้อมูลจากการสัมภาษณ์ ผู้วิจัยใช้วิธีจดบันทึกในขณะที่ดำเนินการสัมภาษณ์เฉพาะประเด็นสำคัญ ส่วนรายละเอียดจะบันทึกหลังการสัมภาษณ์ นำข้อมูลมาเรียบเรียง วิเคราะห์ ตรวจสอบความถูกต้องแล้วจัดหมวดหมู่เพื่อให้สะดวกในการนำไปวิเคราะห์และอ้างอิงในรายงานผลการวิจัย

3.4 การสนทนากลุ่มย่อย ผู้วิจัยเลือกใช้การสนทนากลุ่มย่อยเพื่อเก็บข้อมูลเกี่ยวกับพฤติกรรมการคบเพื่อน การบริโภค และการนันทนาการของวัยรุ่น โดยมีขั้นตอนดังนี้

3.4.1 การเตรียมจัดกลุ่มสนทนา ผู้วิจัยจัดเตรียมแนวคำถามในการสนทนาตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย แยกเป็นรายละเอียดของหัวข้อย่อย ๆ ในลักษณะคำถามปลายเปิด เพื่อเป็นแนวทางให้ผู้ร่วมสนทนาได้แสดงความคิดเห็นอย่างเป็นอิสระ เตรียมเครื่องมืออุปกรณ์ช่วยในการบันทึกข้อมูลได้แก่ เครื่องบันทึกเสียง กล้องถ่ายรูป อุปกรณ์เครื่องเขียนเพื่อจดบันทึก จัดเตรียมอาหารว่าง เครื่องดื่ม และของที่ระลึกสำหรับผู้ร่วมสนทนา เตรียมผู้ช่วยวิจัย ช่วยบันทึกเสียงและคอยจดบันทึกในประเด็นสำคัญเพื่อให้ทราบว่าใครเป็นผู้พูดประโยคใด เพื่อความสะดวกในการถอดเทปบันทึกเสียง แบ่งกลุ่มเป้าหมายออกเป็น 2 กลุ่ม ๆ ละ 6 คน แยกชาย หญิง ออกจากกัน กลุ่มที่มีพฤติกรรมที่พึงประสงค์ ชาย 1 กลุ่ม หญิง 1 กลุ่ม กลุ่มที่มีพฤติกรรมไม่พึงประสงค์ ชาย 1 กลุ่ม หญิง 1 กลุ่ม ทั้งนี้เพื่อให้ผู้ร่วมสนทนาแสดงความคิดเห็นต่าง ๆ อย่างเปิดเผย ไม่มีความอายต่อเพื่อนต่างเพศ แล้วนัดหมายให้สมาชิกแต่ละกลุ่มเข้าร่วมสนทนากลุ่มย่อยในวันที่กลุ่มเป้าหมายมีความพร้อม ซึ่งเป็นช่วงที่ผู้วิจัยและนักเรียนหยุดภาคฤดูร้อน

3.4.2 การจัดกลุ่มสนทนา ผู้วิจัยใช้สถานที่ในบริเวณโรงเรียนวัดโนนทัยพายเป็นที่สนทนา เพราะเป็นสถานที่กลุ่มเป้าหมายทุกคนคุ้นเคย และสะดวกในการเดินทาง การเลือกสถานที่สนทนาผู้วิจัยได้ให้ผู้ร่วมสนทนาช่วยเสนอแนะ เมื่อได้สถานที่แล้วจึงขอให้ผู้ร่วมสนทนานั่งเป็นวงกลมพร้อมกับเชิญให้ทุกคนรับประทานอาหารว่าง และเครื่องดื่มตามอัธยาศัยแล้วจึงแจ้งวัตถุประสงค์ให้ทราบว่าการสนทนาเกี่ยวกับการเรียนรู้พฤติกรรมทางสังคมของวัยรุ่น ในด้านการคบเพื่อน การบริโภค และการนันทนาการ โดยแจ้งให้ทราบประเด็นต่าง ๆ อย่างกว้าง ๆ ขอให้ทุกคนแสดงความคิดเห็นอย่างเสรี คำตอบหรือ การแสดงความคิดเห็นของแต่ละคนจะไม่มีผลเสียหยาต่อ ผู้ร่วมสนทนาแต่อย่างใด พร้อมทั้งขอให้เครื่องบันทึกเสียงในระหว่างสนทนาเพื่อความสะดวกในการบันทึกรายละเอียด ผู้วิจัยให้ผู้ช่วยวิจัยในการบันทึกเสียงและจดบันทึกสาระสำคัญของการสนทนาในแต่ละประเด็น เพื่อให้ทราบว่าใครพูดอะไร ผู้วิจัยจะถามเจาะลึกในประเด็นที่ยังคลุมเครือจนกระทั่งชัดเจน

หลังจากจบการสนทนาตามประเด็นคำถามที่เตรียมไว้แล้ว ผู้วิจัยได้เปิดแถบบันทึกเสียงให้ฟัง แล้วเปิดโอกาสให้ผู้ร่วมสนทนาซักถาม และแสดงความคิดเห็นเพิ่มเติม เมื่อสิ้นสุดการสนทนากลุ่มย่อย ผู้วิจัยได้มอบของที่ระลึกเล็ก ๆ น้อย ๆ แก่กลุ่มเป้าหมาย และให้กำลังใจในการดำเนินชีวิต

3.4.3 การเตรียมข้อมูลเพื่อวิเคราะห์ ภายหลังจากการสนทนากลุ่มย่อยแล้ว ได้มอบให้ผู้ช่วยวิจัยถอดแถบบันทึกเสียง โดยระบุคำพูดของผู้ร่วมสนทนาแต่ละคนอย่างละเอียด แล้วนำมาจัดแยกเป็นหมวดหมู่ตามหัวข้อของการวิจัย ในขณะเดียวกันทำการวิเคราะห์เปรียบเทียบความคล้ายคลึงและความแตกต่างกันของข้อมูลความคิดเห็นของวัยรุ่นที่ได้จากการสัมภาษณ์เป็นรายบุคคล การสนทนากลุ่มย่อย สัมภาษณ์ผู้ปกครอง อาจารย์ฝ่ายปกครอง อาจารย์ฝ่ายแนะแนว อาจารย์ที่ปรึกษา อาจารย์ผู้สอน กลุ่มเพื่อน และบุคคลที่เกี่ยวข้องอื่น ๆ เพื่อเชื่อมโยงไปสู่การทำข้อสรุปอย่างกว้าง ๆ เกี่ยวกับกลไกและวิธีการเรียนรู้พฤติกรรมทางสังคมของวัยรุ่นในประเด็นการคบเพื่อน การบริโภค การนันทนาการ และในประเด็นอื่น ๆ

การตรวจสอบข้อมูล ใช้วิธีการตรวจสอบข้อมูลแบบสามเส้า กล่าวคือ ต่างบุคคล ต่างเวลา ต่างสถานที่ โดยการสัมภาษณ์บุคคลที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ ผู้ปกครอง กลุ่มเพื่อน อาจารย์ฝ่ายปกครอง อาจารย์ฝ่ายแนะแนว อาจารย์ที่ปรึกษา และอาจารย์ผู้สอน เพื่อตรวจสอบพฤติกรรมของวัยรุ่นในกลุ่มเป้าหมาย สัมภาษณ์กลุ่มเป้าหมายเพิ่มเติม เพื่อตรวจสอบข้อมูลในประเด็นคำถามเดิม และถามคำถามเพิ่มเติมในส่วนที่ขาด โดยนัดสัมภาษณ์ในสถานที่แห่งใหม่ ทั้งนี้เพื่อให้ได้ข้อมูลและความคิดเห็นเกี่ยวกับพฤติกรรมของวัยรุ่นให้ตรงกับความเป็นจริงมากที่สุด

3.5 เก็บข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลประกอบ ได้แก่ ผู้ปกครอง อาจารย์ที่ปรึกษา อาจารย์ผู้สอน กลุ่มเพื่อน และบุคคลที่เกี่ยวข้อง

3.5.1 ผู้ปกครอง ผู้วิจัยใช้วิธีการเยี่ยมบ้านเพื่อขอความร่วมมือจากผู้ปกครอง โดยให้นักเรียนเป็นผู้ประสานงาน นำหนังสือ ที่ ทม 0610 ( 11 ) / 076 ขอความอนุเคราะห์ในการเก็บรวบรวมข้อมูล เพื่อการวิจัยของภาควิชาส่งเสริมการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ไปแจ้งให้ผู้ปกครองทราบล่วงหน้าเพื่อให้ทราบถึงวัตถุประสงค์การวิจัย หลังจากนั้นจึงโทรศัพท์ติดต่อนัดหมายการไปเยี่ยมบ้านเพื่อสัมภาษณ์ข้อมูลเกี่ยวกับภูมิหลังของครอบครัวในเรื่องการอบรมเลี้ยงดู ความสัมพันธ์ในครอบครัว ประวัติของนักเรียนด้านต่าง ๆ เช่น สุขภาพอนามัย การศึกษา การเรียนรู้ ความประพฤติ พฤติกรรมทางสังคมด้านการคบเพื่อน การบริโภค และการนันทนาการ รวมทั้งทัศนคติ และความคาดหวังของผู้ปกครองต่อลูกที่อยู่ในวัยรุ่นซึ่งกำลังจะก้าวเข้าสู่วัยผู้ใหญ่ ซึ่งผู้ปกครองของนักเรียนกลุ่มเป้าหมายให้ความร่วมมืออย่างดีทุกคน

3.5.2 อาจารย์ที่ปรึกษา อาจารย์ผู้สอน และอาจารย์แนะแนว ผู้วิจัยได้ประสานงานขอความร่วมมือจากอาจารย์ที่ปรึกษา อาจารย์ผู้สอนและอาจารย์แนะแนวเพื่อสอบถามเกี่ยวกับพฤติกรรมด้านการเรียน การคบเพื่อน การบริโภค การนันทนาการ และความประพฤติของนักเรียนกลุ่มเป้าหมาย นำข้อมูลมาตรวจสอบกับข้อมูลที่ได้รับจากกลุ่มเป้าหมาย

3.5.3 กลุ่มเพื่อน สัมภาษณ์เพื่อนสนิท หรือเพื่อนคนที่กลุ่มเป้าหมายมักจะอ้างอิงถึงอยู่เสมอ เพื่อสอบถามข้อมูลเกี่ยวกับการคบเพื่อน การบริโภค และการนันทนาการของวัยรุ่นกลุ่มเป้าหมาย

#### 4. เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูล

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูล ได้แก่ แบบสัมภาษณ์ แบบบันทึกข้อมูล อุปกรณ์ใส่ทัศนศึกษา

4.1 แบบสัมภาษณ์ ผู้วิจัยได้จัดทำคำถามเพื่อเป็นแนวทางการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูล ได้แก่ กลุ่มเป้าหมายหลัก กลุ่มสนทนา และบุคคลที่เกี่ยวข้องโดยเน้นคำถามแบบปลายเปิด เพื่อให้ผู้ให้

สัมภาษณ์ได้แสดงความคิดเห็นอย่างเป็นอิสระในการให้ข้อมูลเกี่ยวกับพฤติกรรมการคบเพื่อน การบริโภค และการนันทนาการของวัยรุ่น คำถามเพื่อการสัมภาษณ์สามารถปรับเปลี่ยนให้สอดคล้องกับสถานการณ์ในขณะสัมภาษณ์ และพัฒนาปรับปรุงให้เหมาะสมกับกลุ่มผู้ให้ข้อมูล โดยให้อยู่ในกรอบแนวคิดและขอบเขตของการวิจัย

4.2 แบบบันทึกข้อมูล เพื่อเป็นการบันทึกรายละเอียดหลังจากการสังเกต สัมภาษณ์ และสนทนากลุ่ม สำหรับเรื่องราวที่สำคัญและน่าสนใจ ผู้วิจัยจะเลือกใช้วิธีจดบันทึกต่อหน้าผู้ให้ข้อมูล เพื่อเป็นการแสดงออกถึงความตั้งใจ และความสนใจของผู้วิจัย อย่างไรก็ตามผู้วิจัยพยายามรักษาความสัมพันธ์ในขณะที่ถูกคุยกันไม่ให้ตึงเครียด หรือสะดุดได้ ดังนั้นผู้วิจัยจึงเลี่ยงการจดบันทึกแบบยาวมาเป็นการบันทึกแบบสั้น ๆ จากนั้นจะให้เวลาว่างในวันนั้น หรือช่วงเวลากลางคืนสำหรับการบันทึกเรื่องราวใหม่ให้มีรายละเอียดถูกต้อง นำข้อมูลมาแยกแยะเป็นหมวดหมู่เพื่อให้สะดวกต่อการวิเคราะห์ข้อมูล และการวางแผนในการที่จะเก็บข้อมูลในคราวต่อไป บางโอกาสผู้วิจัยได้ให้ผู้ช่วยวิจัยเข้าร่วมกิจกรรมในบางกรณี เช่น การสัมภาษณ์ผู้ปกครอง การสัมภาษณ์กลุ่มเป้าหมายเป็นรายบุคคล การสนทนากลุ่มย่อยเพื่อช่วยเหลือด้านการจดบันทึกรายละเอียด ความคุมเครื่องบันทึกเสียง และช่วยกระตุ้นให้ผู้ตอบแสดงความคิดเห็นในประเด็นที่สำคัญ รวมทั้งช่วยตะล่อมกล่อมเกล่าให้ตอบตรงประเด็นของการศึกษาวิจัย

4.3 อุปกรณ์โสตทัศนศึกษา ได้แก่ กล้องถ่ายรูป เพื่อบันทึกภาพต่าง ๆ ที่ผู้วิจัยและกลุ่มเป้าหมายมีกิจกรรมร่วมกันตามโอกาสที่เหมาะสม เมื่อล้างอัดภาพแล้วจะนำภาพที่ประทับใจมอบให้ทุกคนไว้เป็นที่ระลึกเพื่อตอบแทนน้ำใจ และสร้างความสัมพันธ์ที่ดีต่อไป ใช้บันทึกเหตุการณ์และสถานที่ขณะไปเยี่ยมบ้านเพื่อใช้ประกอบการวิเคราะห์ข้อมูล ส่วนเครื่องบันทึกเสียงจะใช้เฉพาะการสนทนากลุ่มเท่านั้น เพราะไม่เหมาะสมที่จะนำไปใช้เก็บข้อมูลด้วยวิธีอื่น เนื่องจากผู้ให้ข้อมูลจะคอยกังวลเกี่ยวกับการใช้คำพูดที่มีการบันทึกเสียงไว้เป็นหลักฐานผู้วิจัยจึงเลือกใช้วิธีการจดบันทึกแทน

## 5. การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยทำการวิเคราะห์ข้อมูล 2 ระยะ คือ ระยะแรกเป็นการวิเคราะห์ข้อมูลจากการเก็บข้อมูลแต่ละครั้งเพื่อตรวจสอบว่าครั้งนั้น ๆ ได้ข้อมูลตามที่กำหนดไว้หรือไม่ ถ้าไม่ได้จะได้เก็บข้อมูลต่อไปจนครบ หลังจากการเก็บข้อมูลครบแล้วผู้วิจัยได้วิเคราะห์ภาพรวมอีกครั้ง โดยแยกแยะข้อมูลตาม

ประเด็นในแต่ละวัตถุประสงค์เพื่อเขียนรายงานการวิจัยซึ่งผู้เขียนใช้การบรรยายและสรุปเชิงวิเคราะห์ตามแนวคิดทฤษฎีที่กำหนดไว้

#### 6. ระยะเวลาในการศึกษาวิจัย

ผู้วิจัยใช้เวลาในการศึกษาวิจัย ประมาณ 17 เดือน โดยเริ่มตั้งแต่เสนอหัวข้อ และโครงร่างในเดือนธันวาคม 2539 และเริ่มเก็บข้อมูลในเดือน มกราคม - ธันวาคม 2540 ในการเก็บข้อมูลนั้นได้ตรวจสอบและวิเคราะห์ข้อมูลไปพร้อม ๆ กัน และเริ่มเขียนรายงานการวิจัยเมื่อเดือน ธันวาคม 2540 และเสร็จสิ้นในเดือน พฤษภาคม 2542